

Psychologie výchovy a vzdělávání

Klasické teorie učení

Úvodem

□ Učení (Čáp, 2001)

- Získávání zkušeností, utváření a pozměňování jedince v průběhu života.
- Opakem vrozeného
- Probíhá i na subhumánní úrovni

□ Funkce učení

- Přizpůsobování organismu k prostředí a změnám v prostředí
- Přizpůsobování společnosti a jejím požadavkům
- Nejedná se pouze o pasivní proces
 - *(srv. např. Piaget – asimilace a akomodace, Moscovichi – sociální reprezentace aj.)*

Výsledky učení

□ **Vědomosti**

- Soustavy představ a pojmů

□ **Senzorické dovednosti**

- Např. rozlišování výšky a barvy tónů, odlišení správného a špatného chodu stroje podle zvuku atd.

□ **Senzomotorické dovednosti**

- Lepší koordinace vnímání a pohybů – např. psaní, řemeslné práce, sport

□ **Intelektové dovednosti a schopnosti**

- Např. matematické, jazykové

□ **Návyky, postoje, vlastnosti osobnosti**

- Např. vytrvalost, svědomitost

□ **Sociální dovednosti**

- Komunikativní dovednosti, orientace v sociálních vztazích, schopnost obhájit vlastní názor atd.

- V moderní pedagogice též označovány jako **kompetence**

Základní pojmy

□ **Vědomosti**

- osvojené soustavy informací, představ a pojmů
- *(srv. deklarativní znalosti)*

□ **Dovednosti**

- předpoklad pro vykonávání činnosti či její části; znalost postupu či „strategie“ určité činnosti
- *(srv. procedurální znalosti)*

□ **Návyky**

- Učením získaná pobídka chovat se v určité situaci určitým způsobem a obsahuje motivační prvek

□ **Kompetence** *(v rámci ŠVP)*

- Zahrnují všechny výše uvedené; zdůrazňována praktičnost a provázanost s běžným životem

Druhy učení

□ **Elementární učení**

- Tvoření asociací nebo podmiňování

□ **Komplexní učení**

- Osvojení postupů při řešení problémů, mentální mapy prostředí, osvojování principů a systémů učiva
- *(viz další přednáška)*

□ **Sociální učení**

- Komunikace, interakce a percepce, sociální role
- *(viz sociální psychologie)*

Změny v přístupech ke školnímu učení (dle Mayer, 1992)

Časové období	Pojetí učení	Pojetí žáka	Pojetí učitele	Typické vyučovací metody
1900–1950	učení je zpevnování reakcí	žák je příjemcem odměn a trestů	učitel je distributorem odměn a trestů	série otázek a odpovědí zaměřených na výklad a opakování učiva, doplňování pracovních listů, nácvik dovedností a praktické procvičování
1960–1970	učení je získávání znalostí	žák je procesor zpracovávající informace	učitel je zprostředkovatelem znalostí	výklad, vysvětlování, studium učebnic a příruček, audiovizuální výuka
1980–1990	učení je konstruování znalostí	žák je aktér hledající význam a smysl toho, čemu se učí	učitel je žakovým průvodcem na cestě poznávání	diskuse o problémech, řízené objevování, spoluúčast na stanovení cílů, aktivní participace na řešení učebních úloh

Osm typů lidského učení (Gagné)

1. **Učení signálům**

- Po určitém podnětu následuje něco příjemného nebo nepříjemného (Pavlov)

2. **Tvoření spojů S-R (podnět-reakce)**

- Naučíme se reagovat na určitý podnět zcela určitým způsobem (Thorndike, Skinner)

3. **Řetězení**

- Spojení několika S-R do řetězu

4. **Slovní asociace**

- Spojení řady hlásek či slov (viz asociace)

5. **Mnohonásobná diskriminace**

- Rozlišování v souboru spojů a řetězců pohybových nebo slovních (např. rozeznávání rostlin, zvířat a jejich pojmenování)

6. **Učení pojmům**

7. **Učení principům a obecným vztahům**

- (viz přednáška současné teorie učení)

8. **Řešení problémů**

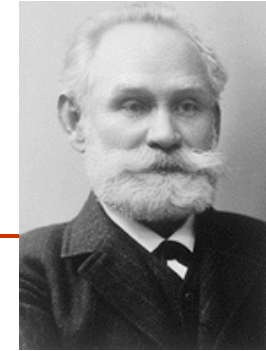
Asocianisté...

Asocianistické teorie učení

- **učení je zpevnování asociací** a jejich podržení v paměti
 - Spojení mezi jednoduchými zážitky, vjemy, představami a jednoduchými city
 - Spojuje se to, co jsme opakovaně prožívali současně nebo po sobě (**asociace podle dotyku**). Při vybavování se při zážitku prvním vybavuje i asociovaný druhý.
 - Asociace se vybavují i při prožívání podobných zážitků (**asociace podle podobnosti**)
- důraz na receptivní stránku učení a opakování (memorování)

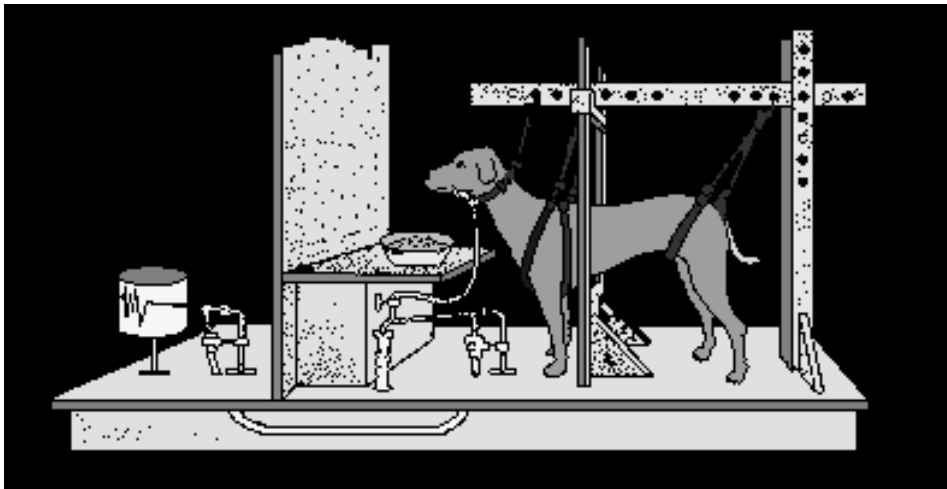
Klasické podmiňování

Klasické podmiňování (Pavlov)

□ Klasické podmiňování

- Organismus se učí, že dvě události jdou za sebou nezávisle na aktivitě jedince

- Zvukový signál, sliny
- Nepodmíněný stimul, nepodmíněná reakce
- Podmíněný stimul, podmíněná reakce,

Jak to funguje můžete vyzkoušet na virtuálním psovi:

http://nobelprize.org/educational_games/medicine/pavlov/index.html

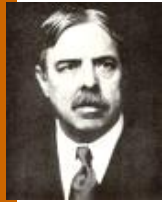
Operantní podmiňování

Operantní (instrumentální) podmiňování (Thorndike, Skinner)

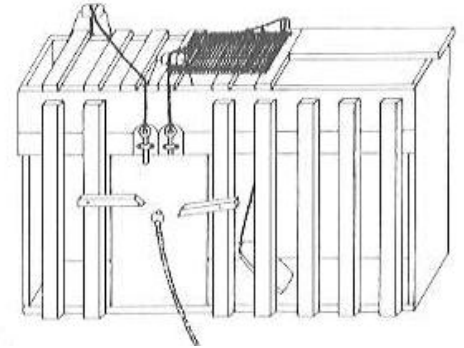
J.B. Watson, behaviorismus

„dejte mi tucet dětí...“

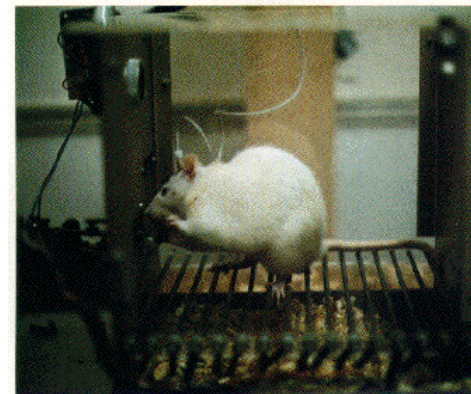
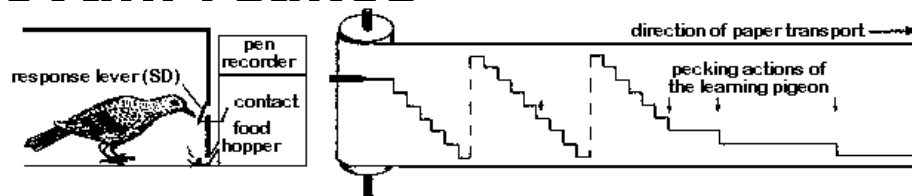
E.L. Thorndike

- experiment s hladovou kočkou v „problémové skříňce“
- **učení pokusem a omylem**; při opakování se počet neúspěšných pokusů snižuje; vzniká spoj mezi **stimulem** a **reakcí** (spoj S-R)

B.F. Skinner

- experimenty s **odměnami a tresty**
- **posilování reakce**

Gestalt

Celostní (gestalt) psychologie

- Zpočátku více zaměřena na vmímání
 - *(celek je víc, než souhrn částí...;)*

W. Köhler

- Pokus se šimpanzem a banánem
 - podstatou „vhled“ do situace („aha moment“)
 - nová etapa ve výzkumu učení, myšlení a řešení problémů (mj. sociální učení – Bandura -

<http://www.healthyinfluence.com/Primer/modeling.htm>)

Poznámky

- ▣ Současná škola preferuje učení slovním asociacím a mnohonásobným diskriminacím (4 a 5)
- ▣ Žádoucí je usilovat v praxi o učení principům (7) a řešení problémů (8)
- ▣ Důležitým momentem jsou pro výsledky učení **zpětnovazební informace** - procesy kontroly, sebekontroly a autoregulace v průběhu učení

Literatura

□ Psychology Classics

- <http://psychclassics.yorku.ca/>

□ Moore, Alex. *Teaching and Learning: Pedagogy, Curriculum and Culture*. Routledge Falmer, 2000.

- <http://site.ebrary.com/lib/masaryk/Top?channelName=masaryk&cpage=2&docID=10054087&f00=text&frm=smp.x&hitsPerPage=10&layout=document&p00=learning+theories&sortBy=score&sortOrder=desc>